

SOFTWAREPATENTER

IT-entreprenører frygter, at en patentdomstol vil åbne for softwarepatenter i Danmark. Og det vil hæmme udvikling. Side 6

PATENTBEREDSKAB

Virksomheder bør holde sig parate til en betydelig stigning i patentretssager med korte frister, uanset resultatet 25. maj. Side 7

FINANSLOBBYISME

EU-Kommissionen har nægtet finanslobbyen adgang til at påvirke banklovgivningen yderligere. Er det tidsnok? Side 12

DET 18. EUROLAND

Letland blev euroland 1. januar. En analyse af økonomiprofessor Morten Hansen, der har boet i landet siden 1993. Side 14

ÅRGANG 41 – NR. 1268 – FEBRUAR 2014

PRIS 29,50 KR.

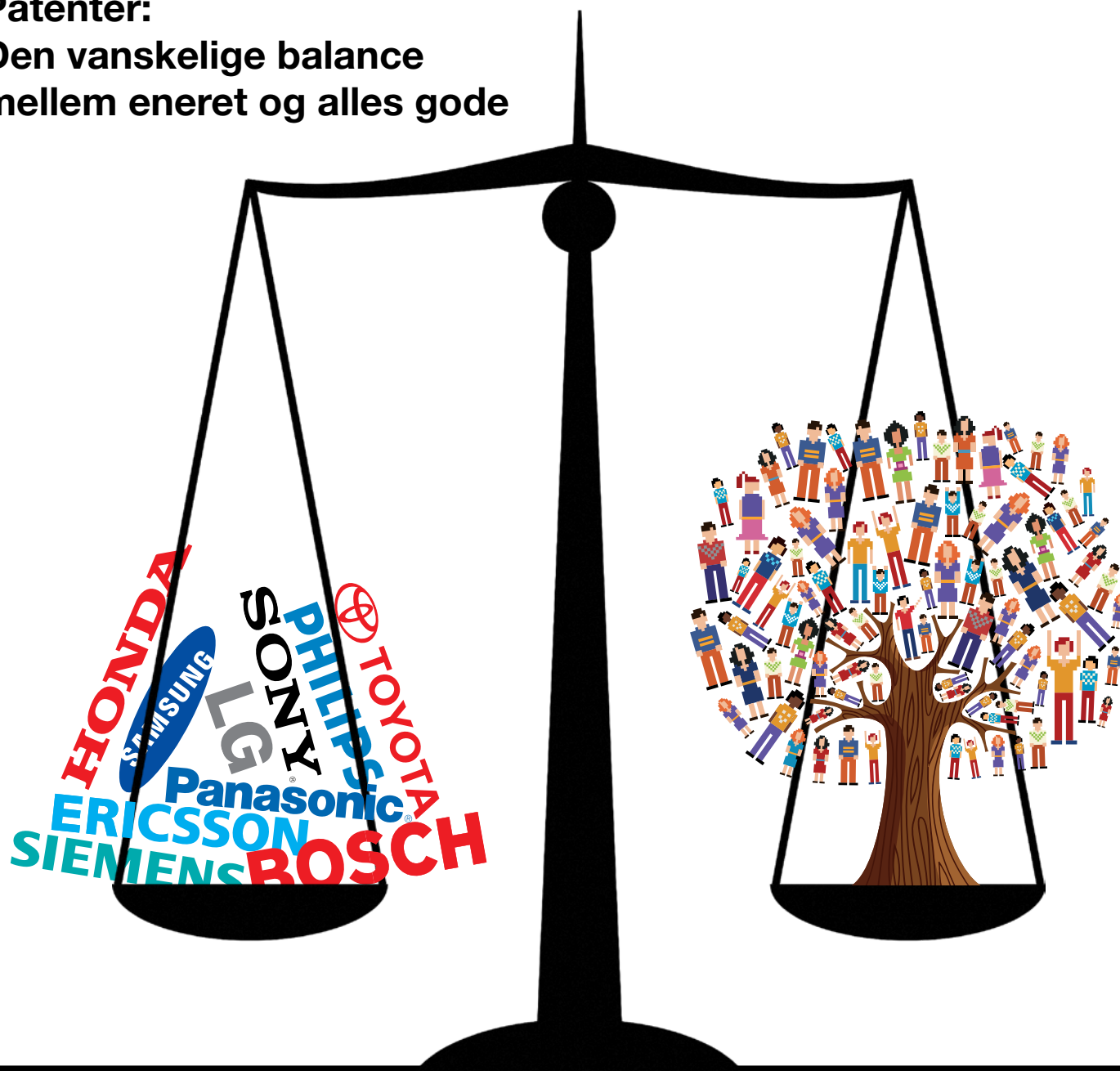
NOTAT

– magasin om demokrati og Europa

Hvad skal vi stemme om?

Side 3

**Patenter:
Den vanskelige balance
mellem eneret og alles gode**

Hvorfor en patentdomstol?

Leder:

Ja eller nej?

IFØLGE en undersøgelse, foretaget i januar for Altinget, er 20 procent af den danske befolkning imod dansk deltagelse i en europæisk patentdomstol, 54 procent er for og 26 procent har ikke bestemt sig. Dette tal vil givetvis ændre sig, efterhånden som debatten om domstolen blusser op i løbet af foråret.

Deltagelse i domstolen vil betyde, at det nye europæiske enhedspatent, som Danmark allerede har godkendt, også vil komme til at gælde i Danmark. Og som man kan læse på side 3, betyder det, at flere patenter i fremtiden vil gælde på dansk grund, uden danske myndigheders mellemkomst. Virksomheder i andre europæiske lande og i lande udenfor Europa, der i dag tegner cirka halvdelen af de europæiske patenter, vil kunne søge danske virksomheder, der kun har Danmark som marked, ved en europæisk domstol for brud på et europæisk patent.

Danske eksportvirksomheder vil, uanset dansk tilslutning, kunne udtage og beskytte et enhedspatent og dermed høste fordelene af det nye patentsystem. Ligesom de uanset dansk tilslutning skal ruste

sig til flere patentretssager. Det kan man læse om på side 7. Men hvis Danmark går med i patentdomstolen, får danske advokater foretræde for domstolen, der vil være danske dommere ved domstolen, ligesom Danmark vil kunne oprette en lokal eller deltage i en regional afdeling af domstolen. Tekniske detaljer, som ikke desto mindre kan få stor betydning for virksomhederne.

AFSTEMNINGEN om patentdomstolen bør dog også danne baggrund for en principiel debat om patenter. Man kan læse på side 4-5, at der er bred accept af patenter i samfundet, men hvad skal det være tilladt at tage patent på? Er patenter mest til gavn for store eller små virksomheder? Hvilke brancher har gavn af patenter? Hvornår er patenter en nødvendig forudsætning for udvikling? Hvornår kan de snarere betragtes som en hæmsko? NOTAT tager hul på denne debat i dette temanummer og vil fortsætte den i temanumrene op til afstemningen den 25. maj. God læsning.

Michael B. Lauritsen

PATENTREFORMEN

Før reformen

En dansk virksomhed kan i dag vælge mellem forskellige muligheder, når den vil tegne et patent og beskytte sin opfindelse.

Hvis man ikke eksporterer, kan man nøjes med at tegne et nationalt patent og dermed beskytte opfindelsen i Danmark. Sø- og Handelsretten dømmer i sager om gyldighed og krænkelse af dette patent i henhold til den danske patentlov.

Hvis man er en eksportvirksomhed med europæiske lande som marked, kan man tegne et europæisk patent ved Det Europæiske Patentkontor i München (EPO). Patenterne udstedes med udgangspunkt i Den Europæiske Patentkonvention (EPK), og kan gælde i op til de 38 lande, der er tilsluttet konventionen (EU + 10). Først skal det dog oversættes og valideres i de specifikke lande, man vil have patentet til at gælde i.

Sager om gyldighed eller krænkelse af et europæisk patent afgøres af det berørte medlemslands domstole. Dommene gælder kun i det pågældende land.

Efter reformen

Den europæiske patentreform, som formentlig træder i kraft i 2015, indfører en fælles europæisk patentdomstol og muligheden for at tegne et europæisk enhedspatent.

Efter etableringen af enhedspatentet vil det stadig kunne lade sig gøre blot at søge et nationalt patent.

Det nye enhedspatent vil blive udstedt af Det Europæiske Patentkontor i henhold til Den Europæiske Patentkonvention. I modsætning til hidtil vil et enhedspatent gælde med det samme i alle de lande, der har tilsluttet sig enhedspatentet og patentdomstolen uden at skulle valideres.

Den nye fælles europæiske patentdomstol vil komme til at dømme i henhold til Den Europæiske Patentkonvention i sager om gyldighed og krænkelse af både det europæiske enhedspatent og de eksisterende europæiske patenter. Tiltræder et land ikke den fælles patentdomstol, får enhedspatentet reelt ingen virkning i landet.

NOTAT SÆTTER DAGSORDENEN

I de kommende numre af NOTAT graver vi dybere i temaerne:

Marts:

Er der arbejde til alle?

Der er nu 26 millioner arbejdsløse i Europa. I princippet har vi et fælles europæisk arbejdsmarked, men er der arbejde til alle? Hvordan håndterer vi problemerne med social dumping, løntryk og velfærdsturisme - der følger med den frie bevægelighed for arbejdskraften?

April:

Valgets store spørgsmål

I dette temanummer ser vi på de sager, som bliver de største - og de mest væsentlige - på dagsordenen ved EU-Parlamentsvalget den 25. maj 2014.

Maj:

Dine kandidater til EU-Parlamentet

Der er opstillet 8 partier til parlamentsvalget den 25. maj. Hvem stiller op, og hvad er deres mærkesager? Dette nummer er ideelt som baggrundsmateriale for den serie valg møder med alle 8 partier, som DEO afholder rundt i landet.

NOTAT

- magasin om Demokrati & Europa

Redaktion: NOTAT,
Christiansborg, 1240 København K.
redaktionen@notat.dk

Redaktør af dette tema:
Michael Birkkjær Lauritsen

I redaktionen: Staffan Dahllöf, Sven Skovmand, Finn Ellegaard, Andreas Bay-Larsen, Kenneth Haar, Jesper Vestermarck Køber, Michael Birkkjær Lauritsen, Ida Zidore og Rasmus Nørlem Sørensen (ansv.)

Øvrige bidragsydere i dette nummer:
Natalia Lehmann, Jan U. Spenster, Morten Hansen, Agnete Gersing, Andreas Plum Forrest, Esben Bjørn Kristensen, Peter Zacho Søgaard og Niels Erik Kaaber Rasmussen (Buhl & Rasmussen)

Udgivet af Oplysningsforbundet DEO
Abonnement: NOTAT,
Nordkystvejen 2F, 8961 Allingåbro,
tlf. 86 48 16 00, notat@notat.dk
CVR nr.: 18411008

Layout og tryk: NOTAT Grafisk, 86 48 16 00

Idéen til forsideillustrationen er baseret på, at Bosch, Siemens, Samsung, Sony, LA, Panasonic, Honda, Mitsubishi, Ericsson, Toyota og Philips var de 11 virksomheder, der optog flest europæiske patenter i 2012.

ISSN: 1603-7480

NOTAT og Oplysningsforbundet DEO er et uafhængigt oplysningsnetværk om EU under mottoet "Mere spændende. Mindre fastlåst" - og uden tilknytning til partier eller bevægelser. For kun 295 kr. om året får du abonnement på NOTAT og rabat på deltagelse i DEOs arrangementer.

Skriv til notat@notat.dk eller ring 86 48 16 00.

Hvad skal vi stemme om?

Den kommende folkeafstemning om patentdomstolen den 25. maj er teknisk, men vigtig. NOTAT guider dig her igennem, hvilke konsekvenser vores stemme vil få.

AF JESPER VESTERMARK KØBER

FOR/IMOD. Danskerne skal til stemmeurnerne for at afgøre om en europæisk patentdomstols afgørelser skal gælde danske og udenlandske virksomheders fremtidige patenter i Danmark. Domstolen er ikke en EU-domstol, men en mellemstatslig domstol. Danmark afgiver således suveræniteten til en mellemstatslig domstol, og for at det kan lade sig gøre, kræver Grundloven 5/6 flertal i Folketinget eller et flertal ved en folkeafstemning. Da hverken Enhedslisten eller Dansk Folkeparti støtter tilslutningen, skal spørgsmålet afgøres ved folkeafstemning.

Afstemningen er sidste led i en større europæisk patentreform, der har til hensigt at forenkle patentansøgning og -håndhævelse. Reformen indebærer, at virksomheder kan opnå patent gennem én ansøgningsproces ved Det Europæiske Patentkontor i München (EPO). Modsat i dag, hvor et europæisk patent skal valideres i de lande, virksomheden ønsker, patentet skal gælde, vil det blive muligt med ét slag at få patent i alle lande, der er med i aftalen. Det kaldes enhedspatent.

Derudover indeholder reformen økonomisk hjælp til oversættelse og en fælles domstol, hvor stridigheder om patenter kan afgøres. Reformen ændrer ikke ved reglerne for at opnå et patent. Den europæiske patentdomstol har således ikke indflydelse på, hvem der får patenter, og hvordan de bliver tildelt, men udelukken- de på stridigheder angående et patents gyldighed eller overtrædelse.

Konsekvenser ved et ja

Danmark har allerede sagt ja til at være med i enhedspatentet, men kan først komme med i den samlede reform, ligesom enhedspatentet først vil gælde i Danmark, hvis danskerne stemmer ja ved folkeafstemningen. Kun et ud af ti europæiske patenter, der udstedes i dag, bliver valideret i Danmark. Det vil altså sige, at hvis Danmark tilslutter sig enhedspaten-

tet, vil mange flere nye patenter komme til at gælde i Danmark i fremtiden, da enhedspatentet som sagt gælder automatisk i samtlige tilsluttede lande.

Virksomheder, danske og udenlandske, der i Danmark overtræder patentlovgivningen, skal med et ja retsforfølges ved den europæiske patentdomstol. Som medlem af patentreformen kan Danmark vælge at oprette en lokalafdeling af patentdomstolen. Det betyder, at retssager vil kunne foregå i Danmark, hvis et patent bliver krænkert i Danmark, eller hvis den sagsøgte virksomhed har adresse i Danmark. Det er dog mest sandsynligt, at Danmark pga. landets størrelse laver en regional afdeling af patentdomstolen sammen med Sverige, Finland og evt. de baltiske lande. I denne regionale afdeling vil danske dommere blive ansat.

Konsekvenser ved et nej

Stemmer danskerne nej, har danske virksomheder fortsat mulighed for at søge enhedspatenter, gældende i de tilsluttede lande, når reformen forventes at træde i kraft i 2015, ligesom danske virksomheder, der opererer i de tilsluttede lande, kan søges for krænkelse af enhedspatentet.

Enhedspatentet gælder dog ikke i Danmark. Hvis virksomheder ønsker at tage et patent i Danmark, skal de som i dag søge om dette ved Patent- og Varemærkestyrelsen. Krænkes et patent i Danmark, vil virksomheder blive stillet for en dansk dommer ved Sø- og Handelsretten, sådan som systemet også er i dag.

Omvendt vil danske virksomheder ikke have mulighed for at bruge danske advokater i retssager ved den europæiske patentdomstol i sager om krænkelse eller gyldighed af et europæisk patent, hvadenten den danske virksomhed er sagsøger eller sagsøgt.

Uanset hvad vi stemmer, skal danske eksportvirksomheder indstille sig på en forandring af det eksisterende patentsystem, der betyder, at der kommer flere patentretssager. ♦

Hvor går grænsen?

Hensynet til "sædelighed og offentlig orden" sætter grænser for, hvad man kan få patent på. De grænser flytter sig. Det har de altid gjort.

AF STAFFAN DAHLLÖF

ENERET TIL GEVINST PÅ VIDEN. Patenter er resultat af en balancegang mellem forskellige interesser, fordi samfundet giver patentindehaveren en tidsbegrænset eneret på at tjene penge på sin opfindelse, så længe opfindelsen senere stilles til rådighed for samfundet.

Hvis det opfundne er nyt, og hvis det er beskrevet så klart, at fagfolk vil kunne gøre kunsten efter, får opfinderen monopol på at udnytte sin opfindelse kommercielt i 20 år.

Staten stiller domstolene til rådighed, hvis nogen anden end patentindehaveren prøver at tjene penge på opfindelsen.

Patent er altså en begrænsning af den frie konkurrence, noget som til tider har været kontroversielt. I Holland var patentbeskyttelse afskaffet i en periode (1869-1912) med motiveringen, at det var uforeneligt med frihandel.

Et klassisk anti-patent-argument var, og er, at alle skal have ret til at benytte sig af andres fremskridt og problemløsninger.

160 lande

Diskussionen om det retfærdige ved patenter blev til dels afsluttet i 1883, da 11 industrilande vedtog Paris-konventionen for industriel retsbeskyttelse. Konventionen gælder i dag i mere end 160 lande som en slags grundlov for patentsystemet. Den overvåges og administreres af WIPO (World Intellectual Property Organization), som er knyttet til FN og har hovedkontor i Genève.

Diskussionen om patentsystemets retfærdighed eksisterer stadig, men uden at der for alvor bliver sat spørgsmålstegn ved systemet.

»Der er en bred accept af patenter. Man møder næsten aldrig folk, som er modstandere af selve idéen«, siger Su-

sana Borrás, professor i innovation og offentlig styring (governance) ved CBS, Handelshøjskolen, i København.

Til gengæld er der en tilbagevendende debat om, hvad man må, og ikke må, tage patent på.

Cancermusen fra Harvard

Opfindelsen skal være ny, den skal adskille sig væsentligt fra kendte teknikker, den skal kunne bruges industrielt, og den skal kunne genskabes af andre, for at kunne få patentbeskyttelse.

Det er det nemme svar.

Det bliver noget mere kompliceret, når der også skal tages hensyn til, om opfindelsen strider mod "sædelighed og offentlig orden". Og det skal der, ifølge loven.

Der er fire områder, som helt klart ikke må omfattes af patent af den grund:

Kloning af mennesker, genforandringer i kønsceller, brug af menneskelige embryoer, og genforandring af dyr – hvis dyrenes lidelser er større end den medicinske nytteværdi for dyr eller mennesker.

Et eksempel på afvejningen mellem dyrs lidelse og nytteværdien er den såkaldte cancemus fra Harvard – en mus, som efter gensplejsning nemt udvikler cancer. Musen blev som det første dyr i verden omfattet af patent; først i USA. Da musen efter langtrukne retsprocesser endelig blev dækket af et europæisk patent i 2005, var de 20 år gået, siden ansøgningen blev indleveret. Patentbeskyttelse var af den grund ikke længere relevant.

Et nyt torturinstrument?

Patent på lægemidler blev først tilladt i dansk lov i 1983. Og det er stadig ikke muligt at få patent på kirurgiske teknikker, terapeutisk behandling, eller diagnosticering. Hensynet til patienter, og til samfun-

det, vejer her tungere end hensynet til en opfinders interesser.

Software-patenter er et tredje eksempel på modsatrettede interesser og på en omdiskuteret fortolkning af gældende ret (se side 6).

Men "sædelighed og offentlig orden" som en forhindring for at få patent kan også komme i spil i en bredere forstand:

»Eksemplerne i loven er ikke udtømmende. En ny og effektiv henrettelsesmåde, eller et torturinstrument ville nok omfattes af de afgrænsninger i loven«, siger Flemming K. Mejl, chefkonsulent i Patent- og Varemærkestyrelsen.

Den måske hidtil mest intensive patentstrid i moderne tid har handlet om gensplejsning, populært kaldet "patent på liv".

EU åbner op for patent på liv

Der kan som udgangspunkt ikke gives patent på planter, dyr, eller for den sags skyld, mennesker. Naturen er ikke opfundet, i hvert fald ikke af mennesker.

Men – og her bliver det vanskeligt – hvis nu dele af mennesker, eller dyr, bliver brugt i en teknisk sammenhæng, kan man så for eksempel tage patent på en gensekvens; en del af en DNA-molekyle?

Siden 2000 giver loven to modsatrettede svar:

- 1.) Nej, det kan man ikke.
- 2.) Jo, det kan man alligevel, hvis gensekvensen er isoleret fra, eller teknisk fremstillet udenfor, kroppen.

Denne opblødning af det generelle forbud er følgen af et EU-direktiv fra 1998 om bioteknologiske opfindelser. EU-Parlamentet afviste først et direktiv med de muligheder i 1995, efter et intensivt

” I henhold til EU-direktivet er det muligt at udstede patenter for stoffer identiske med dem, der forekommer i naturen, også gener. Det er ikke længere muligt i USA. ”

Rainer Osterwalder, Det Europæiske Patentkontor i München.

Årsag til vækst, eller en følge af den?

JOBSKABELSE. 35 procent af den økonomiske aktivitet og 26 procent af beskæftigelsen i EU stammer fra virksomheder med mange patenter og andre former for immaterielle rettigheder – brugsmodeller, varemærker, designrettigheder og copyright. Det viser tal fra Det Europæiske Patentkontor (EPO) i München og EU's agentur for harmonisering af det indre marked (OHIM) i Madrid.

En rapport fra Danmarks Statistik fra 2013 giver det samme billede: patent- og andre rettighedstunge virksomheder rykker i eksport og i beskæftigelse.

Men er det takket være patenterne? Eller er det omvendt sådan, at store og

fremgangsrigte virksomheder også er store patentbrugere?

Susana Borrás, professor i innovation og offentlig styring (governance) på CBS, Handelshøjskolen i København advarer imod kategoriske slutninger:

»Nogle industrielle sektorer er meget patentbaserede. De har store omkostninger og produkter, som er nemme at kopiere, som lægemiddel-, biotek-, og maskindustrien. I andre sektorer, som indenfor levnedsmidler og open source software, er patenter mindre interessante«, siger hun.

»Koblingen mellem jobskabelse, store virksomheder og patenter er meget firkantet. Husk på, at 90 procent af alle

virksomheder i EU har færre end 200 ansatte. Og det kræver kapacitet i form af jurister at opretholde et patent. På den anden side kan små biotek-virksomheder være fuldstændigt afhængige af patenter«.

Ifølge Susana Borrás skal man ikke forvente at få et entydigt bud på patentsystemets effekter for vækst og beskæftigelse fra forskerverdenen:

»Patenter bliver brugt som mål for at identificere innovationer. Men alle forskningsartikler starter med bemærkningen om, at patenter ikke er et godt mål for kodificeret (kortlagt) viden, men at de er den målestok, vi nu engang har«.

Staffan Dahllöf

lobby- og opinionsarbejde fra blandt andre miljø-, landbrugs- og tredjeverdensorganisationer.

Men forslaget blev genfremstillet af Kommissionen.

Anden gang var lægemiddelsektoren, i samarbejde med patientorganisationer, mere fremgangsrig i deres lobbyarbejde. Parlamentet stemte nu ja til den lovændring, som det tre år tidligere havde stemt nej til.

Det endelige EU-direktiv om bioteknologiske opfindelser har siden ligget til grund for fortolkningen af Den Europæiske Patentkonvention (EPK).

Monopol på brystkræftstest?

Det mest omtalte eksempel på et genpatent er virksomheden Myriad Genetics patent på gensekvenser for test af risikoen for brystkræft og kræft i æggestokkene. Læger og hospitaler har, ifølge kritikere, betalt en overpris for Myriads test-sæt takket være virksomhedens patent på de pågældende DNA-streng.

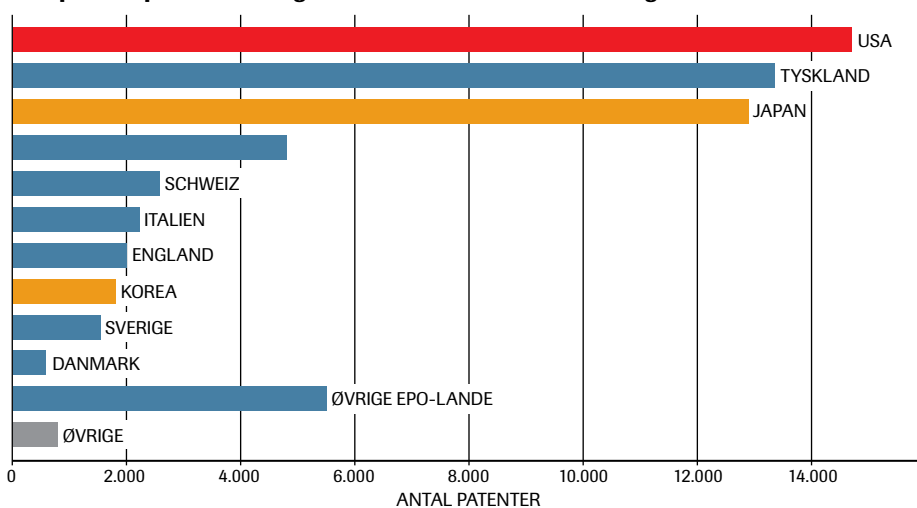
I sommeren 2013 blev to patenter, noget overraskende, erklæret ugyldige af USA's Højesteret. Myriad Genetics havde ikke opfundet noget nyt, kun isoleret gensekvenser, som fandtes i forvejen, mente et enigt dommerpanel.

Myriad har seks tilsvarende patenter i Europa, to af dem er ikke endeligt fastlåste endnu. Ingen af dem gælder i Danmark.

Ifølge Rainer Osterwalder på Det Europæiske Patentkontor i München (EPO) får den amerikanske dom dog ingen følger i Europa:

»Europæisk lov er rent faktisk mere generøs end amerikansk. I henhold til EU-direktivet er det muligt at udstede patenter for stoffer identiske med dem, der forekommer i naturen, også gener. Det er ikke længere muligt i USA«.

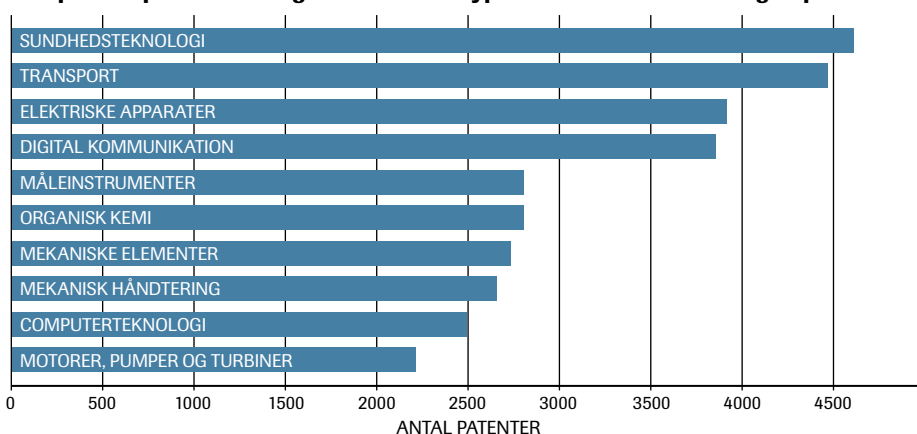
Europæiske patenter udtaget af virksomheder fra forskellige lande i 2012

Søjlerne for de 38 lande, der er tilsluttet den europæiske patentkonvention (EPO-lande), er farvet blå. De asiatiske lande er orange og USA er rød. EPO-landene har tilsammen udtaget lige under halvdelen af alle patenterne. Flest europæiske patenter til et enkeltland er tilfaldet USA. Danmarks antal udgør 0,86 %.

Af dataanalysefirmaet Buhl & Rasmussen. Kilde: Det Europæiske Patentkontor, EPO.

Europæiske patenter udtaget i 2012 efter type ud af i alt 65.687 udtagne patenter

Kun de 10 største kategorier er vist. De seneste år har der været en markant vækst i antallet af udtagne patenter inden for kategorien digital kommunikation. Set isoleret på danske patenttagere udtages flest europæiske patenter inden for kategorierne bioteknologi (149) og medicin (135). På verdensplan udtages der i dag flest patenter inden for kategorien computerteknologi.

Af dataanalysefirmaet Buhl & Rasmussen, Kilde: Det Europæiske Patentkontor, EPO og Verdensorganisationen for intellektuel ejendomsret, WIPO.

Mindre IT-firmaer frygter for fremtiden

Mindre IT-virksomheder og open-source-miljøet frygter, at en fælles patentdomstol vil medføre softwarepatenter ad bagvejen, selvom de i dag er forbudte.

AF NATALIA LEHRMANN

»**SOFTWAREPATENTER** er skadelige, fordi de kan forhindre udvikling«.

Så klart kan det siges ifølge Niels Bertelsen, formand for fagforbundet PROSA, der frygter, at en europæisk patentdomstol vil medføre en lind strøm af softwarepatenter. Han bakkes op af Niels Elgaard Larsen, bestyrelsesformand for IT-politisk forening. Larsen peger på, at det grundlæggende problem for små IT-virksomheder er, at patenter egentlig er monopoler på idéer:

»Selv begrænsede softwareprojekter sammenstykker jo tusindvis af idéer, så med ét produkt kan man krænke tusindvis af patenter«.

Han hævder, at det bliver næsten umuligt at skrive nogen form for kode til software uden potentielt at krænke et softwarepatent, hvis de bliver indført i EU, som de er i USA. F.eks. estimerede Google i 2011, at en smartphone kan indeholde op til 250.000 patentkrav på basis af amerikansk lov.

Multinationale selskaber, der ofte ejer tusindvis af patenter, har længe været fortalere for at sprede software-patenter til hele verden.

IT-folk: domstolen vil bakke op om EPO's softwarepatenter

Softwarepatenter er ikke tilladte ifølge Den Europæiske Patentkonvention (EPK), som Danmark har ratificeret. Men både Bertelsen og Larsen er enige om, at Det Europæiske Patentkontor (EPO) alligevel løbende har godkendt 40-50.000 patenter,

som ifølge dem må betegnes som enten softwarepatenter eller patenter af "softwarelignende karakter".

Samtidig peger de på, at disse dog ikke har været prøvet ved en dansk domstol og dermed ikke har retsgyldighed her i landet, fordi Danmark har en anden definition. Men de to forudsiger, at den europæiske patentdomstol i fremtiden i sine domme vil læne sig op af EPO som den udstedende myndighed.

De små IT-virksomheder og IT-udvikleres repræsentanter frygter altså, at EPO's nuværende opfattelse af, hvad der kan patenteres, vil blive gældende praksis i fremtiden – kort sagt, at der vil komme et væld af softwarepatenter.

Unighed om definition

Kernen i slagsmålet er definitionen på software. Ifølge Den Europæiske Patentkonventions artikel 52 kan computerprogrammer – altså software – ikke patenteres. Men EPKs formulering åbner indirekte op for softwarepatenter ifølge PROSAs Niels Bertelsen:

»Det står i lovgivningen, at man ikke kan patentere software "som sådan", men EPO mener, man kan gøre det, hvis der er en form for fysisk anordning forbundet med softwaren. Det vil sige, at hvis en opfindelse involverer en computer, så mener EPO, at man godt kan patentere softwaredelen«.

Og problemet i EPOs fortolkning er ifølge Bertelsen, at kontoret opfatter, hvad computeren gør i al almindelighed, som "tekniske effekter":

»Der kan f.eks. være tale om et disc-

drev eller noget i den stil, hvor EPO siger: "hvis der er et eller andet, der bevæger sig, så er det også i orden at patentere". Men det er jo bare den almindelige funktionalitet i en computer og giver ikke nogen yderligere teknisk effekt«.

Han peger på, at EPO har udstedt patenter på faneblade til hjemmesider og en række andre almindelige funktioner. Disse opfindelser har efter Bertelsen og Larsens mening ikke nogen teknisk karakter overhovedet, men er ren software. Spørgsmålet er, om en fremtidig domstol vil fortolke situationen på samme måde. ♦

Top 10:

Flest europæiske patenter indenfor computerteknologi

Nr	Virksomhed	Patentansøgninger
1	SAMSUNG	265
2	MICROSOFT	232
3	SONY	226
4	RESEARCH IN MOTION	209
5	APPLE	177
6	FUJITSU	166
7	NOKIA	162
8	QUALCOMM	147
9	GOOGLE	136
10	PHILIPS	126

Tabellen viser de ti virksomheder, der har ansøgt om flest europæiske patenter i 2012 inden for kategorien computerteknologi. Der er ingen danske virksomheder på top 25 listen.

Af dataanalysefirmaet Buhl & Rasmussen, Kilde: EPO

Danske virksomheder bør holde sig klar til retssager

Store danske virksomheder har allerede den juridiske tyngde til at begå sig på patentområdet og forsvare deres ret – men hvad med de små og mellemstore?

AF PETER ZACHO SØGAARD

PATENTBEREDSKAB. Debatten om den europæiske patentreform har indtil nu drejet sig meget om fordelene ved reformen: Billigere patenter og en enkelt retsinstans frem for nu, hvor nationale domstole dømmer i tvister om krænkelser og gyldighed af patenter indenfor hvert deres land.

Men der er også en bagside af medaljen, som danske eksportvirksomheder bør tage sig i agt for, når reformen træder i kraft. Især de små og mellemstore, der ikke har en afdeling af specialister til at tage sig af patentansøgninger og overvåge konkurrenters patentaktiviteter.

For patentreformen er i sagens natur et forsøg på at beskytte patenthaveres rettigheder bedre end i dag og formindsker sagsbehandlingstiden ved patenttvister markant. Det er ikke en reform, der yder påståede krænker af patenter nogen særlig service, og meget tyder på, at det netop er i krænkerens rolle, danske eksportfirmaer oftest vil befinde sig, når reformen træder i kraft.

Flere patenter – kortere frister

Ifølge Jakob Krag Nielsen, advokat og partner hos Rønne og Lundgren og talsmand for Advokatsamfundet, betyder patentreformens billigere ansøgnings- og godkendelsesprocedure for enhedspatenter, at der på længere sigt vil blive ansøgt og godkendt langt flere patenter med gyldighed i hele Europa, end det er tilfældet i dag. De patenter kan danske virksomheder krænke, uanset om Danmark står uden for domstolen, så længe de eksporterer til lande, der er tilsluttet.

Og når et sagsanlæg for krænkelser af et eksisterende patent dumper ind af brevsprækken, skal danske firmaer være klar med et forsvar meget hurtigt. Den nye reform lægger nemlig op til, at på-

ståede krænker af europæiske patenter skal præsentere deres samlede forsvar under 4 måneder efter sagen anlægges. Jakob Krag Nielsen forklarer:

»Mere end 100 dage er jo lang tid i en politisk kontekst. Men taler vi om at bevise, at et patent ikke er gyldigt, fordi det angår en allerede kendt teknologi, så er det ikke lang tid. Det kræver ofte en meget bred og grundig research«.

Tidsfristen på 100 dage skal ses i sammenhæng med, at det er sagsøger, der bestemmer ved hvilken lokalafdeling af patentdomstolen, sagen skal anlægges. I det eksisterende system har afgørelser om patentkrænkelser kun virkning i det land, hvori sagen føres, men i fremtiden vil patentdomstolens afgørelser have virkning i hele EU.

Lars Holm Nielsen, der er Chefkonsulent i Dansk Industri er enig i kritikken af de korte svarfrister, men tilføjer, at procedurereglerne for den nye domstol stadig forhandles og kan nå at blive blødt op, før de endeligt besluttes. Han slår ligeledes fast, at de korte tidsfrister er noget, virksomhederne selv har bedt om, idet patenter jo i sig selv er tidsbegrænsede.

Retssag i Bulgarien

Korte frister og den fremtidige tunge effekt af en enkelt domstolsafgørelse for firmaers eksportmuligheder i hele EU, gør virkningen af et allerede kendt fænomen mere kraftfuld, nemlig, at patenthavere "shopper" imellem lokale instanser af patentdomstole, når sager skal anlægges, for at hindre et godt forsvar hos modstanderen.

»Det kunne jeg f.eks. gøre ved at anlægge sag ved en bulgarsk lokalafdeling af den europæiske patentdomstol, hvor proceduresproget er bulgarsk«, forklarer Jakob Krag Nielsen.

»Det ville være en stor omkostning for det danske firma at skulle forsvare

HVORNÅR KAN ENHEDSPATENT BETALE SIG?

Et patent i Danmark koster 5.850 kroner at tegne, plus et årligt stigende gebyr. Det koster i dag cirka 30.000 kroner at tegne et almindeligt europæisk patent foruden omkostninger til oversættelse, validering og patentagenter i de enkelte lande, hvor patentet skal gælde.

Prisen på et kommende enhedspatent er endnu ikke fastsat, men den danske regering har tidligere anslået, at et enhedspatent vil være fordelagtigt for virksomheder, der ønsker patentbeskyttelse i flere end 4-6 lande.

sig dernede, og vanskeligt at følge med i retsforhandlingen med simultantolk. Men konsekvenserne af ikke at gøre det, ville for det danske firma være et forbud mod salg ikke bare i Bulgarien, men i hele EU – altså også på virksomhedens hjemmemarkeder i Danmark og Sverige«, afslutter Jakob Krag Nielsen.

Vær beredt på fremtiden!

Ifølge Ejvind Christiansen, patentagent for rådgivningsfirmaet Zacco, der hjælper danske virksomheder med at ansøge og forsvare patenter, er der i fremtiden god grund til at være forudseende for danske eksportfirmaer, og holde øje med konkurrenternes patentaktiviteter. Måske endda nedlægge indsigelse imod konkurrenters patentansøgninger, før de bliver godkendt for at forbedre sin stilling før en evt. retssag.

»Mange patentsretsager forliges på et eller andet tidspunkt, og der afhænger meget af ens styrkeposition. Der lønner det sig at have været på forkant og måske have sendt en ugyldighedsindsigelse afsted, alene for at stå stærkere senere«. ♦

Pia Adelsteen (MF), medlem af Folketingets Europaudvalg, Dansk Folkeparti

AF IDA ZIDORE

Hvilke konsekvenser tror du, at en fælles patentdomstol vil få for Danmark, hvis vi går med?

Vores største bekymring er, at de små og mellemstore virksomheder, såfremt de har et enhedspatent, kan blive tvunget til at føre en sag langt fra Danmark. Det kan meget let blive dyrt.

Men er der ikke større risiko for, at sagen bliver ført i et andet land, hvis Danmark ikke går med (fordi Danmark så mister muligheden for at oprette en lokal eller deltage i en regional domstol under patentdomstolen, red.)?

Det kan man for så vidt godt sige. Men fordelene ved at stå udenfor er jo, at mister en virksomhed sit enhedspatent, så har den stadig sit patent i Danmark. Den har stadig sit hjemmemarked.

Vil et enhedspatent ikke være en økonomisk fordel for virksomhederne, eftersom de kun skal søge ét sted?

Jo, selve enhedspatentet gør, at det bliver billigere at søge. Det har jeg ikke noget imod. Problemet er selve patentdomstolen og den måde, den er bygget op. Dels afgiver vi suveræniteten, og dels åbner vi op for "forum shopping", hvilket vil sige, at hvis en stor virksomhed for eksempel mener, at en lille virksomhed har krænket deres patent, så kan de få sagen derhen, hvor det er dyrest for den lille virksomhed.

Mener du overhovedet, at patentsystemet trænger til en reform?

Det er svært at sige. Jeg kan sagtens forstå, at hvis man for eksempel som medicinalfirma bruger en masse penge på at forske, så vil man selvfølgelig også have et udbytte. Samtidigt har man også set eksempler på, at patenter kan være problematiske. Vi har omkring 6.000 patenter i Danmark i dag. Hvis man havde enhedspatenter, ville det være omkring 25.000 patenter, som skulle respekteres.

Er du imod patenter?

Nej, det er jeg ikke. Jeg kan sagtens forstå, at man tager patenter, men jeg synes, der er nogle problematikker omkring for eksempel software. Vi har jo ikke i Danmark mulighed for at tage et softwarepatent. Problemet er, at man ikke kan få en garanti for, at det ikke lige pludselig kommer til at ske med enhedspatentet.

Reformens hårde fødsel

Den patentdomstol, danskerne skal stemme om til maj, har været 40 år undervejs.

AF ANDREAS PLUM FORREST
OG ESBEN BJØRN KRISTENSEN

PATENTREFORM. Et fælles europæisk patentsystem har været et stort ønske blandt virksomheder og mange medlemslande siden begyndelsen af 1970'erne. Flere firmaer eksporterer i dag til flere lande, og har et stigende behov for europæiske patenter – ikke mindst på grund af et voksende indre marked.

Gennem årene er det derfor blevet fortsat dyrere for virksomhederne at få de nødvendige patenter i EU, fordi det system, man kender i dag, kræver talrige oversættelser og administrationsgebyrer. Alene oversættelsesudgifterne kan udgøre op til 40% af de samlede udgifter ved et europæisk patent. Derved er det væsentligt dyrere at udtage et patent i EU, end det er i USA og Japan.

Dette har dog ikke forhindret forhandlingerne i at strande flere gange over de sidste 40 år, og efter et sådant sammenbrud i 2004 udarbejdede Kommissionen rapporten "Forbedring af patentsystemet i Europa" i 2007. Det er forhandlingerne i kølvandet på denne rapport, den danske befolkning skal tage stilling til den 25. maj.

Sprogordningen: den politisk besværlige forhandling

Det stod hurtigt klart i forhandlingerne, at særligt to spørgsmål ville være vanskelige at blive enige om; domstolsløsningen og sprogordningen, hvor især det sidste var stærkt præget af nationale holdninger. Siden begyndelsen af forhandlingerne var der faktisk så stor uenighed om emnet, at man i lange perioder slet ikke talte om det.

I juni 2010 kom dog et nyt forslag til sprogordningen, ledsaget af en konsekvensanalyse, der viste, at en ordning med engelsk, tysk og fransk som arbejdsprog – som også den endelige model – var mere omkostningseffektiv og bød på større retssikkerhed end modeller med flere sprog eller blot engelsk. I det nye forslag ville også blive udarbejdet programmer til maskinoversættelse af patentansøgninger og patentspecifikationer til alle officielle EU-sprog.

Ordningen blev vurderet til at nedsætte oversættelsesomkostningerne ved at tage patent i alle EU-lande 20 gange, men

særligt Spanien og Italien var utilfredse. Spanierne mente ikke, at respekten for EU's værdifulde kulturelle og sproglige arv blev tilgodeset. Og de to lande holdt gennem forhandlingerne lange, enslydende indlæg mod sprogordningen – inklusiv citater fra skønlitterære værker på spansk og italiensk.

Spanien og Italiens modstand resulterede i, at de andre medlemslande etablerede et forstærket samarbejde om enhedspatent og sprogordningen – det kun andet eksempel på forstærket samarbejde i EU nogensinde.

PATENTDOMSTOLENS OPBYGNING

Den fælles patentdomstol kommer til at bestå af en central afdeling med sæde i Paris – med tematiske underafdelinger i London og München. Hvert land kan oprette en lokal afdeling, eller flere lande kan gå sammen om at oprette en regional afdeling. Der etableres en appeldomstol i Luxembourg.

Domstolen: den juridisk besværlige forhandling

Den fælles patentdomstol var der fra begyndelsen bredere enighed om. I marts 2009 indledte Kommissionen forhandlinger om en international aftale, der skulle etablere en fælles patentdomstol.

EU-Domstolen afviste dog klart, at den foreslåede model var i overensstemmelse med EU-traktaten. Blandt problemerne var, at man i den foreslåede løsning ønskede at give EU-Domstolen en rolle i patentdomstolen, og at denne domstol omfattede lande, der ikke var medlemmer af EU.

I maj 2011 foreslog Kommissionen derfor, at man etablerede en fælles patentdomstol udelukkende for de lande, der er medlem af EU, og at EU som institution ikke kunne være med i domstolen, hvorfor EU-Domstolen ikke fik en rolle i den fælles patentdomstol.

EU's medlemslande landede et kompromis i efteråret 2011, undtagen ét væsentligt spørgsmål; hvor den fælles patentdomstol skulle have hovedsæde. London, München og Paris var alle i spil

som kandidater, men man kunne ikke blive enige.

Opgaven blev i sidste ende overladt til det danske formandskab, og først på sidste topmøde i juni 2012 lykkedes det at finde et kompromis. Paris løb med hovedsædet, men med tematiske underafdelinger i både London og München.

EU-Parlamentet – en uforudset detalje

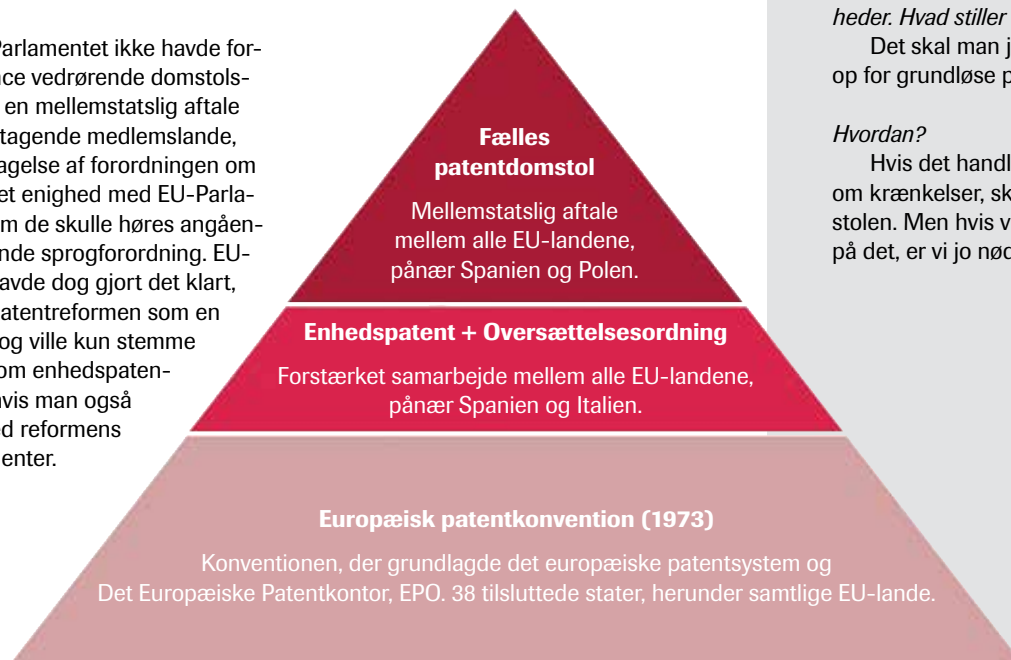
Det så dermed ud til, at mange års forhandlinger var afsluttet – men ikke helt. Som en del af kompromisset var en række artikler i forordningen om enhedspatentet (dvs. en helt anden tekst) blevet slettet. Problemet var, at denne forordning var forhandlet på plads med EU-Parlamentet, der var rasende over, at statslederne havde handlet uden at konsultere dem.

Hvor EU-Parlamentet ikke havde formel kompetence vedrørende domstolsaftalen, der er en mellemstatslig aftale mellem de deltagende medlemslande, krævede vedtagelse af forordningen om enhedspatentet enighed med EU-Parlamentet, ligesom de skulle høres angående den tilhørende sprogforordning. EU-Parlamentet havde dog gjort det klart, at man anså patentreformen som en samlet pakke og ville kun stemme forordningen om enhedspatentet igennem, hvis man også var tilfreds med reformens to øvrige elementer.

EU-Parlamentet insisterede på at genåbne forhandlingerne, og en endelig forhandlingsaftale kom først i stand under det cypriotiske formandskab i december 2012.

De største knaster i det lange forhandlingsforløb var om sprog og spørgsmålet om, hvordan man rent juridisk kunne etablere den ønskede fælles patentdomstol. Det er dansk deltagelse i netop denne fælles patentdomstol, den danske befolkning skal tage stilling til den 25. maj – ved den foreløbige eneste planlagte folkeafstemning om emnet i EU. ♦

Artiklen er skrevet på baggrund af forfatternes speciale indleveret ved Institut for statskundskab, Københavns Universitet. Specialet kan findes online på www.kb.dk.

Patentreformen består af to EU-forordninger om enhedspatentet og sprogordninger samt en aftale om en oprettelse af patentdomstolen. Grundlaget er Den Europæiske Patentkonvention.

Jakob Ellemann-Jensen (MF), Folketingets Europaudvalg, Venstre

AF IDA ZIDORE

Hvorfor går du ind for en patentreform?

Jeg mener, vi skal tilslutte os enhedspatentet og den fælles patentdomstol for at give innovative virksomheder den kæmpe konkurrencemæssige fordel, det vil være.

Hvordan kan man vide, det vil være en fordel?

Det, man kan vide, er, at hvis vi vælger at stå udenfor den her patentdomstol, så vil det være billigere og nemmere at have et patentret produkt i et andet land end Danmark. Incitament til at lægge en innovativ virksomhed i Danmark vil være ikke-eksisterende.

Men det er vel patenthaverne, der får den fordel – hvad med danske virksomheder, der bliver sagsøgt for krænkelse?

Mulighederne for danske virksomheder, som ikke krænker andres patenter, vil jo for så vidt være de samme som i dag. Men det er klart, at hvis man krænker andres patenter, så risikerer man at få en dom imod sig, det er jo sådan set også hele pointen.

Men der vil vel også være flere uretmæssige søgsmål, hvilket kan blive dyrt for små virksomheder. Hvad stiller man op med det?

Det skal man jo imødegå ved at dæmme op for grundløse patentsager.

Hvordan?

Hvis det handler om grundløse anklager om krænkelse, skal de fejles af banen af domstolen. Men hvis vi ønsker at have indvirkning på det, er vi jo nødt til at være med.

20 års deroute for demokratiet

De amerikanske borgere har i to årtier været vidner til frihandelsaftaler, der handler om meget andet end handel og kortsletter demokratiske processer. NOTAT har talt med kampagnechefen for en af USA's førende vagthunde.

AF IDA ZIDORE

FRI HANDEL? Et fotografi fra 1992 har fået næsten ikonisk status for enhver, der interesserer sig for frihandelsaftaler. Det viser de daværende ledere for USA, Canada og Mexico underskrive den nordamerikanske frihandelsaftale NAFTA, som på mange måder blev normsættende for sin slags.

Forventningens glæde lyser i øjnene på de tre verdensmænd på billedet. Dengang lød prognosen da også, at en aftale ville sikre amerikanerne 170.000 nye jobs årligt.

»I år er det 20 år siden, at NAFTA trådte i kraft. Så vi reflekterer selvfølgelig over, hvad aftalen i praksis har betydet for den amerikanske økonomi. De løfter, der blev indgået, er absolut ikke blevet indfriet. Realiteten er, at vi har tabt millioner af jobs i den periode.«

Ordene tilhører Melinda St. Louis fra den amerikanske borgerorganisation Public Citizen. Erfaringerne med NAFTA har gjort hende yderst skeptisk overfor frihandelsaftaler. At der bliver lovet guld og grønne skove, er én ting. En anden er, at forhandlingerne kører ud på et demokratisk sidespor.

»Under NAFTA-debatten i de tidligere 1990'ere indså vi, at den her nye type handelsaftale rakte langt ud over det, man normalt opfatter som handel. Vi kunne se, at den ville få store konsekvenser for det demokratiske rum i USA og mulighederne for at lovgive i offentlighedens interesse. Det gjorde os meget bekymrede, at forhandlingerne foregik udenfor vores normale demokratiske processer. De foregik

bag lukkede døre, hvor virksomheder havde adgang og nærmest en plads ved bordet, mens forbrugerinteresser blev holdt udenfor.«

For at overvåge NAFTA-forhandlingerne stiftede Public Citizen i begyndelsen af 1990'erne enheden Global Trade Watch, hvor Melinda St. Louis i dag er kampagnechef.

Historien gentager sig

Bekymringen er hverken forsvundet for Melinda St. Louis eller resten af organisationen. For samme model er blevet brugt ved snart sagt alle frihandelsaftaler siden NAFTA, forklarer hun. Senest i de sidste fire års forhandlinger om en frihandelsaftale mellem USA og en lang række lande på tværs af Stillehavet (TPP), som Global Trade Watch har fulgt tæt, og nu også i forhandlingerne mellem EU og USA (TTIP).

» Frihandelsaftaler påvirker alle aspekter af vores liv. »

»Vores idealbillede af forhandlinger mellem demokratier som EU og USA ville jo være en robust offentlig debat med gennemsigtighed, så man ved, hvad der virkelig forhandles om, og hvad konsekvenserne måtte være. Men vi er skeptiske, hvilket også skyldes vores seneste erfaringer med Stillehavsaftalen. Forhandlingerne har været endnu mere hemmelige end tidligere frihandelsforhandlinger, selvom Obama lovede en regering med gennemsigtighed og åbenhed«, forklarer hun.

Og Melinda St. Louis mener bestemt, at man allerede kan tale om et demokratisk underskud i den måde, EU-USA-forhandlingerne er blevet grebet an på.

Hemmelighedskræmmeri

Debatten om EU-USA-aftalen har tilsyneladende ikke fyldt ligeså meget i den amerikanske offentlighed, som i den europæiske. Ingen landsdækkende TV-stationer har dækket forhandlingerne, så vidt Melinda St. Louis har erfaret, og der har endnu ikke været lækager på den amerikanske side, som kunne give næring til en offentlig debat. Selv Kongressen, der er lovgivende og øverste autoritet på handelsområdet, har indtil videre ikke fået lov at læse de centrale forhandlingsdokumenter.

»Nu er forståelsen så, at medlemmer af Kongressen kan anmode om at se bestemte kapitler. Så får de tildelt kort tid til at læse i et aflukket læseværelse, hvor de ikke må tage ansatte med sig ind og efterfølgende ikke må tale med nogen om det, de har læst. Det har mange af dem selvfølgelig været stærkt utilfredse med«, forklarer hun.

Fast tracking

I det hele taget er Kongressens rolle i frihandelsforhandlingerne kritisabel, understreger Melinda St. Louis. Ikke mindst på grund af en aktuel debat om "fast tracking", som er en mekanisme, der tillader særlig overdragelse af myndighed fra Kongressen til regeringen.

Med fast tracking kan regeringen forhandle og underskrive frihandelsaftaler, før Kongressen har haft lejlighed til at gennemgå dem. Kongressen skal stadig

Melinda St. Louis

godkende aftalen i sidste ende, men det er kun et spørgsmål om ja/nej. Alle muligheder for at stille ændringsforslag er udelukket, hvilket er helt unormal amerikansk lovgivningsprocedure.

Kongressens rolle i forhandlingerne minder på den måde om EU-Parlamentets på den europæiske side.

Ironisk nok udløb den sidste overdragelse af "fast tracking" i 2007. Alligevel forhandler den udøvende magt om TTIP og TPP, som om de har myndigheden til det.

” De løfter, der blev indgået, er absolut ikke blevet indfriet. ”

»Det var sådan, de fik NAFTA og andre brede, såkaldte handelsaftaler gennem Kongressen. Det er meget kontroversielt og jeg tror, kampen i Kongressen bliver op ad bakke. En stor del af demokraterne i Repræsentanternes Hus har allerede meldt ud, at de er imod fast tracking«.

Diplomatiske beslutninger

Melinda St. Louis vender gang på gang tilbage til pointen, at frihandelsaftaler i dag handler om meget mere end handel.

»Frihandelsaftaler påvirker alle aspekter af vores liv – vores fødevarerikkerhed, prisen på medicin, adgang til information, muligheden for at undgå en ny finanskrisse, vores lokale økonomi, muligheden for at sikre de udenlandske virksomheder ikke kan underminere vores miljølovgivning«. siger Melinda St. Louis og fortsætter med at give eksempler i noget, der minder om en evighed.

»Det er ikke passende, at der bliver "diplomatisk lovgivet" på de her politikområder gennem handelsaftaler. Det er ikke passende at omgå demokratiske processer i alle de her spørgsmål, der handler om offentlighedens interesse. Handelsaftaler har indskrevet i sig, at hvert land må tilpasse sin lovgivning til aftalens vilkår. Det kunne betyde ændringer i hele den måde, vi lovgiver på. Derfor er det meget væsentligt, at forhandlingerne ikke foregår i hemmelighed«. ♦

” Vi kunne se, at aftalen ville få store konsekvenser for det demokratiske rum i USA. ”

Melinda St. Louis

- Født 1975
- Bachelorgrad i international politik og spansk ved Pennsylvania State University.
- Kandidatgrad i offentlig politik samt international politik og udvikling ved Georgetown University.
- Har arbejdet med global økonomisk retfærdighed i en række græsrodsorganisationer, herunder Jubilee USA Network, Witness for Peace og Campaign for Labor Rights.
- I dag international kampagnechef for enheden Global Trade Watch under den store amerikanske borger- og forbrugerorganisation Public Citizen.
- Overvåger amerikanske forhandlinger i Verdenshandelsorganisationen (WTO) og på regionalt og bilateralt niveau (som EU-USA forhandlingerne).
- Har boet og arbejdet i Nicaragua og El Salvador, og er medlem af bestyrelserne i henholdsvis Latin America Working Group og Witness for Peace.
- Synger i et rockband, der spiller coversange!

Fast Track er en uformel engelsk sætning, som betyder "den hurtigste og mest direkte vej til opnåelse af et mål" og altså i denne sammenhæng betyder, at man går udenom de normale demokratiske procedurer i effektivitetens navn.

Barniers forbløffende forbud

I december kom det frem, at Kommissæren for det indre marked har forbudt sin stab at mødes med banklobbyister indtil videre. Et overrumplende positivt træk. Men hvor dybt stikker det?

AF KENNETH HAAR

BANKREGULERING. I sine fire år som EU-kommissær for det indre marked har Michel Barnier indimellem beklaget sig over lobbyisternes metoder. Han er ansvarlig for finansområdet, og er en nøgleperson på alle de reformer af finansregulering, herunder bankregulering, som EU har vedtaget siden finanskrisen, så det er ikke så lidt, Barnier og hans embedsmænd har måttet stå model til i de fire år.

Den 17. december kunne tyske Der Spiegel så skrive, at Barnier simpelt hen har forbudt sine embedsmænd at mødes med finanssektorens lobbyister. Forklaringen lyder, at han og hans folk i øjeblikket har skrækkelig travlt med "følsomme emner" og derfor må frabede sig besøg af bankfolket. Mere præcist arbejder han med de udestående dele af bankunionen, og med et forslag om begrænsninger af bankernes spekulation med almindelige kunders penge.

Altid en åben dør

I betragtning af, hvor meget spillerum finanslobbyen har, og hvor meget det gennem tiden er lykkedes dem at præge de forslag, der er kommet fra Barniers kontor, er det er meget velkomment skridt. Bankerne havde f.eks. held med at præge Kommissærens forslag om reglerne for "kapitalkrav" – bankreguleringens centrale værktøj – hvor Barniers forslag var ringere end de internationale Basel-retningslinjer og den amerikanske udgave af reglerne. Det har været med til at placere EU som den globale finansregulerings bagtrop.

Bankfolkene har endda sjældent skullet banke på Barniers dør. Typisk har hans embedsværk – Generaldirektoratet for Det Indre Marked (DG MARKT) – sørget for, at de er blevet inddraget i de rådgivningsgrupper, der har "hjulpet" Kommissæren med at udforme nye forslag.

Men der er undtagelser. Mest markant, så bad han den finske centralbankdirektør Erkki Liikanen om at stille sig i spidsen for en rådgivningsgruppe om "bankstruktur", der ikke var domineret

af finanssektoren, og resultatet blev – meget sigende – en række kontante anbefalinger om at adskille bankernes investeringsafdelinger fra deres kunders penge.

Grund til begejstring?

Nu er Barniers forslag om bankstruktur på vej, og hans udgangspunkt er Liikanen-gruppens forslag. Og da dette netop er ét af de forslag, han vil beskytte mod bankernes lobbyister, kan man jo gå hen og blive helt optimistisk.

Men ifølge den del af pressen, der følger finanssektoren, er Barnier igen på vej med noget, der ligger under f.eks. det amerikanske ambitionsniveau, og i øvrigt også langt under niveauet i Liikanen rapporten. Financial Times skriver f.eks., at hans forslag er en "skygge af, hvad det oprindeligt så ud til at blive".

Lobbyisterne har nemlig allerede været der, ligesom flere regeringer har presset ham på lobbyisternes vegne. Barniers forbud skal derfor mest ses som et krav om lidt arbejdsro inden forslaget lanceres. Det skulle ha' været indført langt tidligere, hvis han ville have begrænset lobbyisternes magt. ♦

En god måned for:

Abortmodstandere.

For anden gang på to måneder har EU-Parlamentet afvist en betænkning, der opfordrer EU's medlemslande til at erklære den fri abort for en menneskerettighed.

Takket være en en ihærdig indsats af engelske og irske lobbygrupper, støttet af den katolske kirke, vil det også fremover være ulovligt for en kvinde i Irland, Malta og Polen at vælge at få udført en abort.

Jan U. Spenster

En dårlig måned for:

Luc Paque. Chefrådgiveren for den belgiske MEP Louis Michel har mistet sit job, efter det kom frem, at han uden Michel's viden har vide-reformidlet 158 ændringsforslag fra softwareindustrien til en EU lov om øget persondatasikkerhed.

Michel indtager nu 2. pladsen på Lobbyplag.eu's liste over de MEP'ere, der arbejder mest ihærdigt for at forringe datasikkerheden, tæt forfulgt af danske Jens Rohde på 3. pladsen.

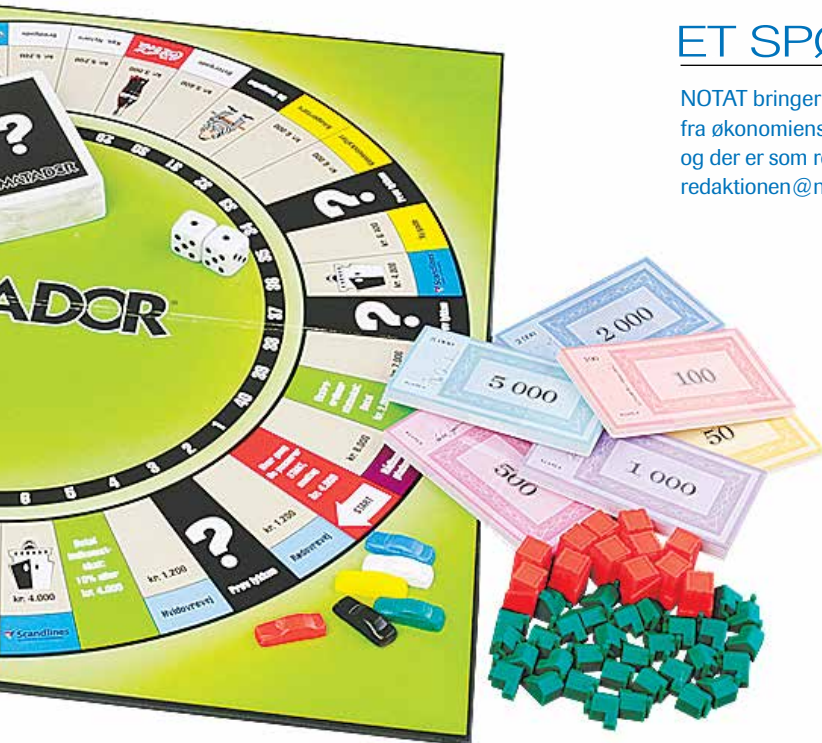
Jan U. Spenster

ILLUSTRATION: PERNILLE Z. NYGAARD

NOTAT bringer hver måned et svar på et basalt spørgsmål fra økonomiens verden. Økonomi er ikke naturvidenskab, og der er som regel ikke ét rigtigt svar. Indsend gerne dit spørgsmål til redaktionen@notat.dk – så leder vi efter et svar.

MONOPOLER er kun sjove i brætspil

NOTAT har spurgt Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen om begrundelsen for, at monopoler er skadelige.

AF AGNETE GERSING

FRI KONKURRENCE. De fleste af os kender brætspillet Matador eller Monopoly. Vi higer efter at købe, udleje eller sælge ejendomme så fordelagtigt, at man bliver spillets eneste matador og den rigeste.

Samme drivkraft har mange virksomheder efter at blive meget store – og det er helt naturligt og sundt for konkurrencen. Men hvis virksomheder bliver så store, at de har monopol, er det til stor skade for både forbrugerne og for samfundet.

En virksomhed, der ikke har nogle konkurrenter, kan nemlig i ro og mag sætte sine priser højt og undlade at udvikle nye og bedre produkter og ydelser. Resultatet er højere priser for forbrugerne og lavere vækst i samfundet.

Det er ikke forbudt at være et monopol eller en meget stor spiller på et marked.

Nogle gange er virksomheder tæt på at have monopol, fordi de i en periode har været meget dygtige og tilbyder et efterspurgt produkt. Apple kunne være et godt eksempel. Apple havde i en periode monopol på tablets, fordi de først havde fået den gode idé. Hvis konkurrencen fungerer, bliver monopoler udfordret. I dag har Apple skarp konkurrence.

På nogle områder er monopoler naturlige. Det gælder blandt andet distribution af el, gas og varme. Det kan ikke betale sig at etablere konkurrerende forsyningsnet – de økonomiske omkostninger vil være for store – så der opstår naturlige monopoler. Det er nødvendigt at føre tilsyn med de naturlige monopoler og stille effektiviseringskrav for at undgå, at det manglende konkurrencepres fører til for meget ineffektivitet.

Monopoler kan også skyldes dårlig regulering. I Danmark giver en uhensigtsmæssig regulering blandt andet DSB og Post Danmark monopol på nogle områder. Det gælder også for apoteker og taxa, hvor lovgivningen skaber lokale monopoler til skade for forbrugerne.

Monopoler koster dyrt

Der er forskningsmæssigt stærkt belæg for, at monopoler giver højere priser, lavere vækst, dårligere valgmuligheder for forbrugerne, svagere innovation og dårligere kvalitet.

Konkurrencemyndighederne kan desværre ikke forhindre monopoler. Gennem fusionskontrol kan vi dog sikre, at fusioner ikke skaber monopoler eller på anden vis svækker konkurrencen.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen kan også gribe ind over for en virksomhed, hvis den "misbruger sin dominerende stilling" og på ulovlig vis gør livet surt for sine mindre konkurrenter. Det har vi gjort over for Post Danmark, DONG Energy, Arla Foods og senest Deutz AG, der misbruger sin dominerende position overfor DSB.

Danmark har i mange år haft en dårlig fusionskontrol og en svag konkurrencecelov. Derfor er der desværre mange markeder, der er præget af store spillere.

Gevinster ved konkurrence

Gennem tiden har vi set flere gode eksempler på monopoler, der er brudt. Gevinsterne har været enorme. Luftfart er et godt eksempel på, hvordan et opgør med et monopol har revolutioneret et marked. Siden der er kommet konkurrence om luftfarten, er priserne på flyrejser styrtdykket, og udbuddet er forbedret markant.

Teleområdet er et andet eksempel på, at konkurrence giver betydelige gevinster til forbrugerne og samfundet. I 1994 blev TDC's eneret på al televirksomhed brudt. Siden begyndelsen af 2000'erne og frem til 2010 er prisen på mobilabonnementer hos de tre største mobiloperatører faldet med langt over 50 procent.

Vi holder øje med de store virksomheder, og vi griber ind, når der er tegn på, at konkurrencen ikke fungerer. Monopoler kan være uundgåelige, men de kan aldrig være en gevinst for forbrugerne. ♦

Agnete Gersing er direktør i Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen. Hun er medlem af Produktivitetskommissionen og formand for Udvalg om børn, unge og markedsføring.

Hun har tidligere arbejdet i Statsministeriet og Finansministeriet, hvor hun blandt andet har været ansvarlig for arbejdet med Strukturreformen og Globaliseringsrådet.

Letland – Fugl Fønix eller blot de brutale nedskæringsers golde land?

Er eurozonens 18. medlem en succesfortælling, det modsatte, eller noget midt i mellem?

AF MORTEN HANSEN

EURO. Letland indtrådte helt efter planen den 1. januar 2014 som Eurozonens 18. medlem. Et medlemskab, der kan betegnes som afslutningen på den aftale, landet indgik med internationale kreditorer, primært EU og Den Internationale Valutafond (IMF), i december 2008. Dengang stod landet over for en truende statsbankerot, et banksystem på sammenbruddets rand og en valuta på kanten af kollaps.

Intet af dette skete og som sådan er Letland en succeshistorie med en økonomi, der igen er EU's hurtigst voksende. Men historiens udlægning deler vandene, for succesen var dyrekøbt med et massivt fald i forbruget, tårnhøj arbejdsløshed og stor udvandring.

Optur-nedtur

Den lettiske økonomi var EU's hurtigst voksende i årene 2004 – 2007, drevet af voldsom kreditvækst og en særdeles konjunkturforstærkende finanspolitik, der

kort fortalt bestod i at bruge alt, hvad der kom ind af skatteindtægter.

Men i og med, at Letland var og er voldsomt afhængig af udenlandsk kapital til fortsat kreditvækst, blev landet hårdt ramt, da den internationale finanskrise brød ud i september 2008. I løbet af kort tid bredte nedgangen i økonomien sig fra byggesektoren over handel med fast ejendom til banksektoren, videre til detailhandlen og endelig til hele økonomien.

Opbremningen i økonomisk aktivitet fik arbejdsløsheden til at stige dramatisk fra cirka fem procent til over 20 procent på mindre end to år. På samme tid lå skatteindtægterne i frit fald, hvilket tvang regeringen til benhårde besparelser, der naturligvis skabte endnu mere arbejdsløshed, altså også en konjunkturforstærkende finanspolitik under recessionen, der medvirkede til en forstærkning af krisen.

Den massive lettiske nedtur var i vidt omfang resultatet af den vilde optur.

Syndere, lærdom og udfordringer

Skal man udpege den største synder i dette forløb, så er det Letlands regering 2004 – 2007 under Premierminister Aigars Kalvitis. Den kredit- og boligboble, der blev opbygget, blev systematisk afvist som et muligt problem, og finanspolitikken var konstant for lempelig.

Letland kom i recessionen 2008 – 2010 til at ligge, som det havde redt.

Mere interessant er det derfor at se på, om landet har lært af denne optur-nedtur-oplevelse, og her er svaret mestendels et ja. For at modvirke fremtidige finanspolitiske fejltagelser, er der nedsat et uafhængigt organ, der skal vurdere finanspolitikken.

Letland lod i opturperioden inflationen løbe

løbsk med nedsat konkurrenceevne som resultat; der er større fokus på at undgå dette i fremtiden, omend der ikke er specifikke tiltag. I det hele taget synes der at være større fokus på de store økonomiske ubalancer, og der er for øjeblikket ingen store ubalancer. Statens budget er i balance, inflationen er endog meget lav, arbejdsløsheden er stadig høj, men næsten halveret siden 2010, og betalingsbalancen udviser et beskedent underskud.

Letlands økonomiske problemer er således ikke af en "nu-og-her-karakter", men landet lider til gengæld under massive problemer på den lange bane. Det er EU's 4. fattigste økonomi, den befolkningsmæssige fremtid er endog meget mørk med EU's laveste fødselsrate, og udvandringen fortsætter ufortrødent.

Letland formåede at stabilisere ekstreme ubalancer i sin økonomi. Nu må landet sætte alt ind på udligning af indkomstforskellene mellem Letland og resten af EU, for denne forskel forårsager størstedelen af emigrationen. Dette er selvfølgelig meget lettere sagt end gjort. ♦

Morten Hansen har boet i Letland siden 1993. Ud over sit arbejde som økonomiprofessor og leder af Økonomisk Institut ved Stockholm School of Economic i Riga deltager han i den lettiske økonomisk-politiske debat via foredrag, seminarer og via sin blog på netavisen www.ir.lv

Morten Hansen er blandt oplægsholderne på DEO's rejse til de tre baltiske lande i juni. Læs mere på www.deo.dk

Befolkning:

ca. 2 mio.
(Danmark ca. 5,5)

Areal: 64.600 km² (Danmark 43.561)

BNP pr. indbygger i forhold til EU's gennemsnit: 64%

(Danmark 125, Luxembourg 271, Bulgarien 47)

Stemmer i EU's Ministerråd:

4 ud af i alt 352
(Danmark 7, Tyskland 29)

Medlemmer af EU-Parlamentet:

9 ud af i alt 766
(Danmark 13, Tyskland 99)

AF SVEN SKOVMAND

Letlands historie

Letterne, der taler et baltisk sprog, som langt ude er beslægtet med dansk, kom til Letland for 3-4.000 år siden. Landet bestod af små riger, der blev erobret af tyske korsriddere omkring år 1200. De blev besejret af Sverige i 1600-tallet.

I hundrede år var Letland en svensk provins, men kom i 1721 under Rusland. Efter at Rusland havde lidt et stort nederlag under Første Verdenskrig, erklærede Letland sig i 1918 selvstændigt og blev officielt anerkendt af Rusland i 1920. Men i 1940 blev landet besat af russiske soldater og gjort til en del af Sovjetunionen. I forbindelse med det tyske angreb på Sovjetunionen i 1941 var landet i flere år under Tyskland, men blev i 1945 igen erobret af sovjetiske styrker og blev påny en kommunistisk styret sovjetrepublik.

Letland mistede op mod en tredjedel af sin befolkning, både i årene omkring Første Verdenskrig og igen under Anden Verdenskrig.

I 1991 blev Letland igen en selvstændig stat, men den russiske besættelse mærkes stadig. Hvor 77 procent af befolkningen i 1935 var letter og kun 8 procent russere, var der i 1991 kun 52 procent letter mod 32 procent russere.

Siden da er andelen af letter vokset til knap 60 procent, mens 28 procent er russere. Russere, der behersker lettisk godt nok, kan blive lettiske statsborgere, men det gælder langt fra alle, og kun omkring halvdelen har ansøgt om lettisk statsborgerskab.

I den sovjetiske tid tjente letterne godt på at sælge industrivarer til Rusland, men det meste af eksporten ophørte i 1990'erne, hvad der skabte arbejdsløshed og en kolossal udvandring. Fra 1990 og til i dag faldt befolkningen fra 2,6 til 2 mio.

I 2004 blev Letland medlem af EU og fik dermed mulighed for eksport hertil. ♦

SKOVMANDS NOTATER

Letterne blev ikke spurgt om euroen

Den 1. januar 2014 gik Letland over til at bruge euroen i stedet for den hidtidige valuta, lat. Det har vakt stor begejstring i EU, fordi det sker på et tidspunkt, hvor en række eurolande har problemer. Men den lettiske befolkning er ikke glad for projektet. Ifølge artiklen »Et skeptisk Letland bliver nyt euroland« i Politiken den 2. januar 2014 går kun 20 procent af letterne ind for euroen, mens et stort flertal er imod.

Men regeringen holder fast på beslutningen. Som finansminister Andres Vilks siger, må EU-landene holde sammen mod russerne.

De danske politikere er ikke ene om at være ligeglade med, hvad vælgerne mener.

EU-regel slukker bilernes baglys

Hvis man kører bag en bil, hvor baglygterne ikke er tændt, kan man sende en kærlig tanke til EU. Det oplyser Jyllands-Posten den 3. november 2013 i artiklen »Lys mangler i baglygterne«.

Avisen oplyser, at EU-Kommissionen har vedtaget en forordning, der forpligter bilproducenterne til at have automatisk slukning for forlygterne, mens et tilsvarende krav ikke gælder for baglygterne. Og de danske myndigheder har derfor afskaffet kravet om, at der også skal være lys i baglygterne – et krav, der blev indført i 1970.

De nye regler har virket i halvandet år, og efter Rigspolitiets mening er slukkede baglygter livsfarlige. Men det har ikke ført til handling.

Selvfolgelig skal det gamle krav fastholdes. Og det er vist mere end tvivlsomt, om EU-Domstolen vil kræve, at bilerne skal være livsfarlige.

EU-krav giver stort arbejde for skat

Som følge af et krav fra EU skal Skat gennemgå cirka 100.000 årsopgørelser af hensyn til lønmodtagere, der har haft arbejde i udlandet, og som ikke har fået

fuldt personfradrag i Danmark. Det oplyser Ugebladet A4 den 9. januar 2014 i artiklen »Danmark taber formue efter EU-sag«.

Kravet vil betyde, at der skal betales 300 millioner kroner tilbage, og at staten fremover vil miste 100 millioner kroner i skatteindtægter.

Når sagen er gået til EU, må det skyldes, at danske myndigheder ikke fandt fradraget berettiget. Men det får vi ikke noget at vide om.

Lave priser skader fiskerne

Indtil 1. januar 2014 var der en mindstepris for de fisk, som fiskerne fangede. Den er imidlertid blevet afskaffet, fordi man ikke ønsker, at fisk skal bruges til fiske- og dyrefoder, hvis prisen på dem ikke er høj nok.

Men fiskerne protesterer. De hævder, at reglen kan føre til så lave priser, at det ikke kan betale sig at fiske. Og det vil især ramme fiskere med små kuttere.

Ret skal være ret. Spisefisk bør ikke bruges til dyrefoder. Men kunne man ikke have fundet en bedre løsning?

Fartskrivere skader håndværkerne

Det er rimeligt, at der skal være fartskrivere i busser og lastbiler. Men det er urimeligt, at håndværkere skal have fartskrivere i deres biler, hvis de vejer mere end 3,5 tons.

Det mener Dansk Byggeri, og man er ikke tilfreds med de lempelser, som EU-Parlamentet vil gå ind for. Som man siger, vil alle håndværkere holde de nødvendige pauser, og det koster 10-12.000 kroner at få installeret en fartskriver.

Det kan man læse i artiklen »Fartskrivere skader håndværkere«, som står i Mestertidende for 5. januar 2014.

Sagen viser endnu engang, hvor dårlig EU er til at give love.

Læs mere på www.notat.dk

Mon Tyskland tager prisen?

En belgisk tænketank har nomineret den tyske stat til en pris for kreativt entreprenørskab. Prisen skal inspirere til håndtering af den økonomiske krise.

AF JAN U. SPENSTER

KRISE. Med base i Bruxelles arbejdes der i tænketanken European Adam Smith Foundation (EASF) dedikeret på at udvikle og udbrede de idéer, som kan forbedre ikke bare EU's, men hele den globale økonomis funktionsdygtighed. For selvom der nu er tegn på fremgang for europæisk økonomi, så er det ifølge EASF helt afgørende, at vi ikke forpasser de muligheder, som krisen rummer, for at fremme kreativt entreprenørskab og individuelt ansvar.

Derfor har tænketanken indstiftet en pris til den bedste idé, og blandt de nominerede idémagere finder vi den tyske forbundsstat, der i øjeblikket oplever en meget positiv udvikling på arbejdsmarkedet, med større fleksibilitet og billigere arbejdskraft som

følge af indførslen af de såkaldte minijobs. Minijobs tilbydes personer, som står udenfor arbejdsmarkedet, og de aflønnes som regel med i omegnen af lige godt ti kroner i timen. Kombineret med arbejdsløshedsydelse, som er blevet gjort betinget af, at man tager imod et minijob, kan man som minimedarbejder i Tyskland opnå en månedlig indtægt på omkring 7.500 kroner.

For den enlige mor til to er dette selvfølgelig ikke et holdbart økonomisk grundlag, men det er heller ikke meningen, mener den belgiske tænketank. For som individ er man selv ansvarlig for sin økonomiske situation og tænketanken mener, at ekstreme levevilkår stimulerer til kreativ tænkning, hvilket er nødvendigt for at skabe økonomisk vækst.

Skulle man som minijobber have problemer med at få enderne til at mødes, er der hjælp at hente på de tyske jobcentre. Her udleveres pjecer med gode råd til, hvordan man optimerer sin økonomiske situation. Det anbefales blandt andet, at man skruer ned for varmen i hjemmet, at man køber sit tøj på udsalg, at man sælger ud af sine ejendele, at man afstår fra at spise kød og at man spiser sig mæt, før man handler, for på den måde ikke at blive fristet til impuls køb.

NOTAT kan på dette sted berolige læseren. Tænketanken European Adam Smith Foundation er ikke en rigtig tænketank, og deres ideer skal bestemt ikke tages seriøst. Prisen for kreativt entreprenørskab er i virkeligheden et stort opsat og veludført mediestunt, udtænkt i samarbejde mellem en række belgiske og franske medievirksomheder og søsat med det formål at skabe debat omkring en række kongstanker indenfor den neoliberale økonomiske tænkning, der præger europæisk politik i dag.

Fortællingen om de tyske minijobs er derimod reel nok.

På hjemmesiden www.adam-smith.net kan man finde resten af feltet af kandidater til prisen og desuden afgive sin stemme og deltage i debatten. ♦

Salig Adam Smith.

Hvorfor en patentdomstol?

Hvad taler for og imod? Hvem får gavn af en EU-patentdomstol? Hvem taber på patenter? Hvordan virker patenter og hvem tegner dem?

Onsdag 5. februar kl. 17.00 - 18.30

Hovedbiblioteket, Store sal, Møllegade 1, Aarhus C

Introduktion af NOTAT-redaktør **Michael B. Lauritsen** og derefter debat med **Nikolaj Villumsen** (Enh) og **Jakob Ellemann-Jensen** (V).

Torsdag 6. februar kl. 17.00 - 18.30

Kulturstaldene, Halmtorvet 13C, Kbh. V
Introduktion og derefter debat med **Nikolaj Villumsen** (Enh) og **Lars Holm Nielsen**, chefkonsulent i DI.

Deltagelse: 50 kr., 20 kr. for studerende.

NOTAT's februartema handler om patentdomstolen.

TILMELD DIG PÅ www.deo.dk

DEO EU-debat - mere spændende - mindre fastlåst
info@deo.dk - tlf. 70 26 36 66